

nata distinctio esse desineret. Ergo videtur quod ordines post diem iudicii remanebunt.

Præterea. Ad distinctionem ordinum duo concurrunt, scilicet gradus naturæ, & distantia gratiæ. Sed utrumque remanebit post diem iudicii. Ergo & ordinum distinctio.

SOLUTIO.

Respondeo dicendum, quod distinctio ordinum, & hierarchiarum cælestium potest considerari vel quantum ad essentialia hierarchiæ, & ordinis; & sic semper erit, quia semper manebunt distincti gradus naturæ in Angelis, & diversæ sortes gloriæ, & etiam actiones hierarchiæ, quia unus alium illuminabit, purgabit, & perficiet: vel quantum ad actum consequentem, secundum, quod mediantibus ordinibus Angelorum homines reducuntur in Deum; & quantum ad hoc prælatio ordinum cessabit, cessante statu viatorum.

Et per hoc patet responsio ad primum: quia secundum hoc ultimum intelligitur auctoritas.

Ad secundum dicendum, quod actus essentialis ordinum est principaliter in receptione divini luminis, & consequenter in transfusione ejusdem in inferiores; sed quod hoc ordinetur ad reductionem hominum viatorum, accidit ipsis ordinibus: unde cessante statu viæ, non oportet quod cesset distinctio ordinum. Nihilominus tamen remanebit modus recipiendi divinum lumen, proportionatum statui viatorum reducendorum, si essent.

Ad tertium dicendum, quod actio corporum quæ est per motum, tolletur, quia motus cessabit, & omnis imperfectio evacuabitur; sed actio quæ est sine motu, manebit, semper enim sol illuminabit inferiorem aerem: ita etiam & actiones hierarchi-

cæ, quæ sine motu sunt, post diem iudicii remanebunt.

Per hoc etiam patet responsio ad quartum: quia si non sit illuminatio, & purgatio ordinata ad quorundam novorum cognitionem per modum profectus, & motus cujusdam, erit tamen continuatio illuminationis, secundum quod inferiores in lumine superiorum, rationes secretorum divinatorum cognoscent.

EXPOSITIO SECUNDÆ PARTIS TEXTUS.

Dicit enim Isaias ex persona Angelorum... Quis est iste qui venit de Edom, & tinctus vestibus de Bosra? Hanc quæstionem Dionysius, (a) in fin. cap. IV. cœl. Hier. dicit esse superiorum Angelorum expectantium ab ipso Christo illuminari de secretis mysteriis suæ incarnationis; non tamen ipsi Christo quæstionem proponunt, sed sibi invicem, ad significandum reverentiam eorum ad Christum; sicut discipuli mutuo disputantes determinationem magistri expectant.

Quid est quod (1) illi nesciant qui scientem omnia sciunt? Hoc, sicut dicit Magister, potest intelligi de his quæ ad beatitudinem pertinent; vel etiam quia nihil est ad cujus cognitionem medium illud non sufficiat, scilicet divina essentia: unde non est ex defectu ejus, ut aliquid lateat ipsam videntem, sed ex defectu videntis, qui ipsam perfecte non comprehendit. Quanto autem intellectus videntis perspicacior est, tanto plura in ipsa videt; ad altiorem autem perspicacitatis gradum non nisi dono ipsius Dei visi ascendit: quod quidem non communicat necessitate, sed voluntate; & ideo dicitur illud speculum voluntarium esse, ut in se hoc solum quod vult, ostendat.

DISTINCTIO XII.

Post considerationem de Angelis habitam, agitur de aliarum rerum creatione, & præcipue de operum sex dierum distinctione.

HÆC de angelicæ naturæ conditione dicta sufficiant. Nunc superest de aliarum quoque rerum creatione, ac præcipue de operum sex dierum distinctione, nonnulla in medium proferre. Cum Deus in sapientia sua angelicos condidit spiritus, alia etiam creavit, sicut ostendit supra memorata Scriptura Genes. quæ dicit, cap. I. in principio Deum creasse cœlum, idest Angelos, & terram, scilicet materiam quatuor elementorum adhuc confusam, & informem, quæ à Græcis dicta est chaos, & hæc fuit ante omnem diem. Deinde elementa distinxit, & proprias, atque distinctas species singulis rebus, secundum genus suum dedit: quæ non simul, ut quibusdam sanctorum patrum placuit, sed per intervalla temporum ad sex volumina dierum, ut aliis visum est, formavit.

Quod sancti tractatores videntur super hoc quasi adversa tradidisse, aliis dicentibus omnia simul facta in materia, & forma, aliis per intervalla temporum.

Quidam namque sanctorum patrum, qui verba Dei, atque arcana excellenter scrutati sunt, super hoc quasi adversa scripsisse videntur. Alii quidem tradiderunt, omnia simul in materia, & forma fuisse creata: quod Augustinus (super Gen. Lib. I. cap. xv.) sensisse videtur. Alii vero hoc magis probaverunt, atque asseruerunt, ut primum materia rudis, atque informis, quatuor elementorum commixtionem atque confusionem tenens, creata sit; postmodum vero per intervalla sex dierum ex illa materia rerum corporalium genera sint formata secundum species proprias. Quam sententiam Gregorius, XXXII. Moral. cap. xl. Hieronymus, Beda, alique plures commendant, ac præferunt. Quæ quidem etiam Scripturæ Genesios, unde prima hujus rei cognitio ad nos manavit, magis congruere videntur.

(1) Al. ibi.

Ex Edit. P. NICOL. (a) Non, sicut prius, Lib. de cœl. Hier. cap. IV. in fine... sed §. 111.

Quod per intervalla temporis res corporales conditæ sunt.

Secundum hanc itaque traditionem, ordinem, atque modum creationis, formationisque rerum inspicimus. Sicut supra memoratum est, in principio creavit Deus cœlum, idest angelicam naturam, sed adhuc informem, ut quibusdam placet, & terram, idest illam confusam materiam quatuor elementorum, quam nomine terræ, ut ait Augustinus de Gen. contra Manichæos, Lib. I. cap. VII. ideo appellavit Moyses, quia terra inter omnia elementa minus est speciosa. Et illa inanis erat, & incomposita propter omnium elementorum commixtionem. Eandem etiam vocat abyssum, dicens: „Et tenebræ erant super faciem abyssi:“ quia confusa erat, & commixta, specie distincta carens. Eadem etiam materia informis dicta est aqua, super quam ferebatur Spiritus Domini, sicut superferretur fabricandis rebus voluntas artificis, quia subjacebat bonæ voluntati Creatoris quod formandum, perficiendumque inchoaverat: qui sicut dominus, & conditor præerat fluitanti, & confusæ materiæ, ut distingueret per species varias quando vellet, & sicut vellet. Hæc ideo dicta est aqua, quia omnia quæ in terra nascuntur, sive animalia, sive arbores, vel herbæ, & similia, ab humore incipiunt formari, atque nutriri. His omnibus vocabulis vocata est illa informis materia, ut res ignota notis vocabulis insinuetur imperitiis, & non uno tantum. Nam si uno tantum significaretur vocabulo, hoc esse putaretur quod consueverant homines in illo vocabulo intelligere. Sub his ergo nominibus significata est materia illa confusa, & informis, quæ nulla specie cerni, aut tractari poterat, idest nominibus visibilium rerum, quæ inde futura erant, propter infirmitatem parvulorum, qui minus idonei sunt invisibilia comprehendere. Et tunc erant tenebræ, idest lucis absentia. Non enim tenebræ aliquid sunt, sed ipsa lucis absentia: sicut silentium non aliqua res est; sed ubi sonus non est, silentium dicitur: & nuditas non aliqua res est; sed in corpore ubi tegumentum non est, nuditas dicitur: sicut & inanitas non est aliquid; sed inanis dicitur esse locus ubi non est corpus, & inanitas absentia corporis.

Quo sensu tenebræ dicantur non esse aliquid, & quo dicantur esse aliquid.

Attende, quod hic Augustinus tenebras dicit non esse aliquid, cum alibi tenebræ inter creaturas ponantur, quæ benedicunt Dominum: unde dicitur, Dan. 111. 72. „Benedicite lux, & tenebræ Domino, mîno.“ Ideoque sciendum est, tenebras diversis modis accipi, scilicet vel pro lucis absentia, qualiter supra accepit Augustinus, juxta quam acceptionem non sunt aliquid; vel pro aere obscurato, sive aeris obscura qualitate; & secundum hoc aliqua res creata sunt. Ideo ergo dicit, tenebras tunc fuisse super faciem abyssi, quia nondum erat lux: quæ si esset, superasset, & superfunderetur. Sed nondum lucis gratia opus suum Deus venustaverat, quæ postea in primo die facta est.

Duo hic consideranda sunt: quare illa materia confusa, sit dicta informis; & ubi ad esse prodit, quantumque in altitudinem ascenderit.

De qua prius quam tractemus, duo nobis discutienda occurrunt. Primum quare illa materia confusa informis dicatur, an quia omni forma caruerit, an propter aliud. Secundo ubi ad esse prodierit, & quantum in altum ascenderit. Ad illud vero quod primo positum est, breviter respondentes, dicimus, illam primam materiam non ideo dictam fore informem, quod nullam formam omnino habuerit: quia non aliquid corporeum tale existere potest quod nullam habeat formam: sed ideo non absurde informem appellari posse dicimus, quia in confusione, & permixtione quadam subsistens, nondum pulchram, (1) aptamque & distinctam receperat formam, qualem modo cernimus. Facta est ergo illa materia in forma confusionis ante formam dispositionis. In forma confusionis prius omnia corporalia materialiter simul & semel sunt creata; postmodum vero in forma dispositionis sex diebus sunt ordinata. Ecce absolutum est quod primo in discussione propositum fuit, scilicet quare illa materia dicatur informis.

Hic ad id quod secundo quærebatur, respondet.

Nunc superest quod secundo proponebatur, explicare, ubi scilicet illa materia substitit, & quantum in altitudine porrigebatur. Ad quod, nil temere asserentes, dicimus, quod illa prima rerum omnium moles quando creata est, ibidem ad esse videtur prodixisse, ubi nunc formata subsistit. Eratque terreum hoc elementum in uno loco eodemque medio subsistens, cæteris tribus in una confusione permixtis, eisdemque circumquaque in modum cujusdam nebulae (2) expansis, ita obvolutum erat ut apparere non posset quod fuit. Illa vero tria in una permixtione confusa circumquaque suspensa, eoque in altum porrigebantur, quousque nunc summitas corporeæ naturæ pertingit; & sicut quibusdam videtur, ultra tectum firmamenti extendebatur illa moles: quæ in inferiori parte spissior, atque grossior erat; in superiori vero rarior, & levior, atque subtilior existebat. De qua rariori substantia putant quidam fuisse aquas, quæ super firmamentum esse dicuntur. Talis fuit mundi facies in principio, prius quam reciperet formam, vel dispositionem.

Ostenso qualis fuit mundi facies in ipso primordio, incipit prosequi operum sex dierum distinctionem.

Nunc superest ut dispositionem illam qualiter perfecta sit, ordine prosequamur. Sex diebus, sicut docet Scriptura Genesis distinxit Deus, & in formas redegit proprias cuncta quæ simul materialiter fecit. In II. Sent. Tom. II.

(1) Al. apertamque. (2) Al. oppansis: item oppressis.

cerat; perfecitque opus suum die sexto; & sic deinde die septimo requievit ab omni opere; idest cessavit novam creaturam facere. Sex enim diebus sex rerum genera distinxit, nihilque postea fecit quod in aliquo illorum non contineatur. Operatus est tamen postea, sicut Veritas in Evangelio (Joan. v. 17.) ait: „Pater meus operatur usque nunc, & ego operor (3) illud.“

De quatuor modis divinae operationis.

Quatuor enim modis, ut ait (a) Alcuinus super Gen. cap. 1. operatur Deus. Primo in Verbo omnia disponendo. Secundo in materia informi quatuor elementorum, de nihilo eam creando: unde (Eccl. xviii. 1.) „Qui vivit in aeternum, creavit omnia simul: omnia scilicet elementa, vel omnia corpora materialiter simul creavit. Tertio per opera sex dierum varias distinxit creaturas. Quarto ex primordialibus seminibus non incognita oriuntur naturae, sed nota saepius reformantur, ne pereant.

DIVISIO TEXTUS.

IN parte praecedenti determinavit Magister (4) de natura pure corporali, quantum pertinent ad Theologi considerationem, scilicet secundum quod a Deo in operibus sex dierum primitus instituta est. Dividitur autem in partes tres. In prima determinat institutionem corporalis naturae, quantum ad opus creationis; in secunda quantum ad opus distinctionis xiiii. dist. ibi: (5) *Prima autem distinctio operatio fuit formatio lucis*; in tertia quantum ad opus ornatus, xiv. dist. ibi: *Sequitur: Dixit Deus: Fiant luminaria in firmamento caeli*. Prima in duas. In prima determinat de opere creationis secundum se; in secunda per comparationem ad alia opera, ibi: *Nunc superest ut dispositionem illam qua iter perfecta sit, ordine prosequamur*. Prima in duas. In prima ponit diversas opiniones de opere creationis; in secunda sequitur propositum secundum alteram illarum, ibi: *Secundum hanc itaque traditionem ordinem atque modum creationis, formationisque rerum inspiciamus*. Circa primum duo facit. Primo dicit de quo est intentio, & tangit opinionem diversitatem; secundo explicat eas, ibi: *Quidam namque sanctorum patrum... super hoc quasi adversa scripsisse videntur*.

Secundum hanc utique traditionem ordinem, atque modum creationis, formationisque rerum inspiciamus. Hic prosequitur opus creationis secundum alteram dictarum opinionum; & circa hoc duo facit. Primo manifestat creationem materiae primo creatae quantum ad nomen quo in Scripturis nominatur; secundo quantum ad ipsius conditionem, ibi: *De qua prius quam tractemus, duo nobis discutienda occurrunt*.

Circa primum duo facit. Primo manifestat propositum; secundo dubitationem excludit, ibi: *Attende, quod hic dicit Augustinus, tenebras non esse aliquid*.

De qua prius quam tractemus, duo nobis discutienda sunt. Hic ostendit materiae primo creatae conditionem; & primo quantum ad formam; secundo quantum ad locum, ibi: (6) *Nunc superest quod secundo proponatur, explicare*.

Nunc superest ut dispositionem illam qualiter perfecta sit, ordine prosequamur. Hic determinat de opere creationis per comparationem ad alia opera, & circa hoc duo facit. Primo ponit operis universalitatem; secundo ponit divinorum operum distinctionem, ibi: *Quatuor enim modis... operatur Deus*.

(3) *Vulgata omittit illud.* (4) *Forte supplendum de natura pure spirituali; in parte ista determinat de natura corporali &c.* (5) *Al. Hierarchyarum distinctionis &c.* (6) *Al. Quia secundo &c.*

Ex EDRIT. P. NICOL. (a) An in Lib. super Gen. cuius in recensendis illius operibus editis Trithemius meminuit? Sed iam inter illa non extat, nec proinde a Possevino in Apparatu sacro recensetur. Nonnullae tantum in Genesis interrogationes reliquae sunt; in quibus nihil tale quam quod hic indicatur.

QUAESTIO I.

Circa partem istam quinque quaeruntur. Primo. Utrum omnium corporalium sit una materia.

Secundo. Utrum omnia corpora sint simul creata in speciebus suis distincta.

Tertio. Si simul distinctionem receperunt, quomodo accipiendi sunt dies qui in principio Genesis numerantur.

Quarto. Si non simul distincta sunt, qualis fuit illa informis materia.

Quinto. De numero quatuor coelevatorum.

ARTICULUS I.

Utrum omnium corporalium sit eadem materia.

I. P. quaest. lxxvi. art. 2. & opus. ix. cap. xxxiv. & II. contra Gent. cap. xxvi.

1. AD primum sic proceditur. Videtur quod omnium corporalium sit materia una. Quorumcumque enim est forma unius rationis, eorum est una materia communis, eo quod proprius actus in propria potentia fit, ut dicit Philosophus (II. de Anim. text. xxvi.) Sed forma corporeitatis est unius rationis in omnibus corporibus. Ergo videtur quod una materia sit superiorum, & inferiorum corporum.

2. Praeterea. In littera dicitur, quod ex materia informi primo creata omnia corpora, in formas distinctas formata sunt per opus distinctionis, & ornatus. Ergo omnium corporum est una materia.

3. Praeterea. Quorumcumque est resolutio actu, vel intellectu in unum & idem sicut in subjectum primum, eorum est materia una. Sed omnia corpora sunt huiusmodi. Ergo &c. Probatio mediae. Illud in quo stat ultima resolutio omnium, est simplex materia sine aliqua forma: quia quamdiu invenitur aliqua forma in materia, contingit ulterius resolvere. Sed in materia quae est sine omni forma, non est aliqua diversitas: quia principium distinctionis materiae est ex parte formae. Ergo omnium corporum resolutio stat in uno ultimo.

4. Praeterea. Philosophus in I. Phys. (text. lxxix. & lxxx.) usque tantum materiam primam ponit. Cum ergo in illo Lib. de mobili in communi determinetur, videtur quod omnium corporum mobilem sit una materia.

5. Prae-

terea. Secundum Philosophum in II. Metaph. (text. xi.) necesse est imaginari materiam in remota. Ergo quaecumque conveniunt in aliquo motu, videntur in materia convenire. Sed loci mutatio communis est superioribus, & inferioribus corporibus. Ergo & materia.

Sed contra. Quorumcumque non est una potentia, nec una materia: quia sicut forma est actus, ita materia est potentia. Sed corporum inferiorum, & superiorum non est potentia eadem: quia secundum Philosophum in XI. Metaph. (text. v. & in VIII. text. iv.) in inferioribus est potentia ad esse, sed in superioribus tantum ad ubi. Ergo videtur quod non eorum tantum sit una materia.

Praeterea. In quocumque invenitur aliquid, oportet invenire illud a quo numquam separatur. Sed materia prima, quae est in inferioribus, numquam separatur a privatione formae, quia quodcumque est sub forma una, adiungitur sibi privatio formae alterius; privatio autem adjuncta materiae, inducit corruptibilitatem. Ergo videtur quod materia prima inferiorum corporum non invenitur in corporibus caelestibus per suam naturam incorruptibilitatem.

QUAESTIO I.

5. Praeterea. Secundum Philosophum in II. Metaph. (text. xi.) necesse est imaginari materiam in remota. Ergo quaecumque conveniunt in aliquo motu, videntur in materia convenire. Sed loci mutatio communis est superioribus, & inferioribus corporibus. Ergo & materia.

Sed contra. Quorumcumque non est una potentia, nec una materia: quia sicut forma est actus, ita materia est potentia. Sed corporum inferiorum, & superiorum non est potentia eadem: quia secundum Philosophum in XI. Metaph. (text. v. & in VIII. text. iv.) in inferioribus est potentia ad esse, sed in superioribus tantum ad ubi. Ergo videtur quod non eorum tantum sit una materia.

Praeterea. In quocumque invenitur aliquid, oportet invenire illud a quo numquam separatur. Sed materia prima, quae est in inferioribus, numquam separatur a privatione formae, quia quodcumque est sub forma una, adiungitur sibi privatio formae alterius; privatio autem adjuncta materiae, inducit corruptibilitatem. Ergo videtur quod materia prima inferiorum corporum non invenitur in corporibus caelestibus per suam naturam incorruptibilitatem.

SOLUTIO.

Respondeo dicendum, quod super hoc invenitur duplex Philosophorum opinio, quarum utraque sectatores habet. Avicenna enim (Suff. Lib. I. cap. 111. circ. med.) videtur ponere unam materiam esse omnium corporum, argumentum ex ratione corporeitatis assumens, quae cum sit unius rationis, una sibi materia debetur. Hanc autem positionem Commentator improbare intendit in princip. Caeli & Mundi & in pluribus aliis locis, ex eo quod cum materia, quantum in se est, sit in potentia ad omnes formas, nec possit esse sub pluribus simul, oportet quod secundum quod est sub una, inveniat in potentia ad alias. Nulla autem potentia passiva invenitur in natura cui non respondeat aliqua potentia activa, potens eam in actu reducere; alias talis potentia frustra esset. Unde cum non inveniat in aliqua potentia naturalis activa quae substantiam caeli in actum alterius formae reducat, quia non habet contrarium, sicut motus ostendit, quia motui naturali eius, scilicet circulari, non est aliquid contrarium, ut dicitur in I. Caeli & Mundi (text. xx.) oportet quod in ipso nihil inveniat de materia prima inferiorum corporum. Nec potest dici, quod materiae prout est sub forma caeli, tota potentia terminetur, ita quod nihil remaneat in eadem potentia ad aliam formam: non enim terminatur potentia, nisi per (1) ademptionem formae, ad quam erat in potentia: unde cum materia prima secundum se considerata sit in potentia ad omnes formas naturales, non poterit tota eius potentia terminari nisi per (2) ademptionem omnium formarum. Non enim una forma recepta in materia (etiam si sit nobilior, & magis perfecta) tollit potentiam ad formam aliam minus nobilem, materia enim sub forma ignis existens, adhuc remanet in potentia ad formam terrae. Unde etsi forma caeli sit nobilissima, nihilominus tamen recepta in materia prima, non terminabit totam potentiam eius, nisi simul cum ipsa recipiantur omnes aliae formae, quod est impossibile. Et praeterea si poneretur quod forma caeli per suam perfectionem, totam materiae potentiam terminaret, adhuc oporteret quod materia stans sub forma elementari, esset in potentia ad formam ignis, quod est impossibile.

In II. Sent. Tom. II. (1) Al. ademptionem. (2) Al. adoptionem.

tia ad formam caeli, & reduceretur in actum per actionem virtutis caelestis; & ita caelum esset generabile, & corruptibile. Et ideo ipse vult, quod nullo modo in materia conveniant superiora, & inferiora corpora: & hoc videtur probabilius, & magis consonum dictis Philosophi (XII. Metaph. text. x.) Nec dico, sicut quidam dicunt, quod conveniunt in materia, si sumatur pro fundamento primo, quod nec est album, nec est nigrum, ut dicitur in I. Metaph. (text. xvi.) sed differunt in materia, secundum quod materia determinatur per motum: diversitas enim motus est signum diversitatis materiae, & non causa, sed e converso: quia motus est actus existentis in potentia: unde oportet quod ubi invenitur una materia per essentiam, inveniat potentia respectu ejusdem motus, secundum quod materia est in potentia ad plura.

Ad primum ergo dicendum, quod corporeitas secundum intentionem logicam univoce in omnibus corporibus invenitur, sed secundum esse considerata, non potest esse unius rationis in re corruptibili, & incorruptibili: quia non similiter se habent in potentia essendi, cum unum sit possibile ad esse, & ad non esse, & alterum non: & per modum istum dicit Philosophus in X. Metaph. (text. xxvii.) quod de corruptibili, & incorruptibili nihil commune dicitur, nisi communitate nominis; & per hoc Commentator ibidem hanc rationem solvit.

Ad secundum dicendum, quod sicut omnes res, prout modo sunt in suo complemento, dicuntur unus mundus, vel unum universum; ita etiam, prout erant informes ex defectu ultimi complementi, dicebantur una materia informis; non quidem per continuitatem, tamquam omnia ex una materia numero facta sint.

Ad tertium dicendum, quod secundum Avicennam (Suff. Lib. II. cap. lxxxii.) non est quaerenda differentia per aliquos actus, nisi in illis que in una potentia conveniunt: species enim quae conveniunt in una potentia generis, distinguuntur specificis differentis; sed ipsae differentiae quae non conveniunt in genere, sic quod genus sit pars essentiae earum, seipsis distinguuntur: similiter etiam genera generalissima non dividuntur aliquibus differentis, sed seipsis: similiter etiam composita quae conveniunt in materia distinguuntur per formas diversas; sed diversae materiae seipsis distinguuntur secundum analogiam ad diversos actus, prout in eis diversa ratio possibilitatis invenitur.

Ad quartum dicendum, quod Philosophus in Libris Phys. nondum probaverat esse quintam essentiam, quod in principio Caeli & mundi demonstrat; & ideo in Libris Phys. nihil determinat de his quae sunt propria illi essentiae, propter quod etiam tractatum de infinito replicat, ut Commentator in I. Caeli & mundi recitat.

Ad quintum dicendum, quod sicut in I. de gener. (cap. 111. post med.) dicitur, materia est immediate subjectum generationis, & corruptionis; aliorum autem motuum per prius & posterius, tanto plus, quanto illud secundum quod est mutatio, majorem perfectionem motus presupponit: & ideo in illis tantum est unitas materiae primae quae in generatione, & corruptione conveniunt, & per consequens etiam illa quae conveniunt in tribus motibus, scilicet augmento, & diminutione, & alteratione, secundum quod augmentum, & diminutio non est sine generatione, &

P 2 *Christosomus* cor-1